Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 27.01.1967, sp. zn. 6 Cz 170/66, ECLI:CZ:NS:1967:6.CZ.170.1966.1

Číslo: 111/1967

Právní věta: K otázce odpovědnosti za úraz školáka při opuštění školní budovy během vyučování.

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 27.01.1967

Spisová značka: 6 Cz 170/66

Číslo rozhodnutí: 111

Číslo sešitu: 10

Typ rozhodnutí: Rozhodnutí

Hesla: Náhrada škody, Odpovědnost za škodu

Předpisy: 150/1961 Sb. § 1
§ 12
§ 2
§ 3

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 111/1967 sb. rozh.

K otázce odpovědnosti za úraz školáka při opuštění školní budovy během vyučování.

(Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. ledna 1967, 6 Cz 170/66.)

Dne 21. 5. 1962 měla žalobkyně, jakožto žákyně Základní devítileté střední školy v P., zaplatit své třídní učitelce vstupné na představení pořádané u příležitosti Mezinárodního dne dětí. Protože neměla drobné, poslala ji třídní učitelka rozměnit peníze k svačinářce, která měla stanoviště v přízemí školní budovy. Nezletilá žalobkyně odběhla splnit tento příkaz se spolužačkou, avšak svačinářku na jejím stanovišti nezastihly a proto se nezl. žalobkyně rozhodla, že rozmění peníze v prodejně masa naproti školní budově. Když na to obě spolužačky společně vyběhly před školní budovu a přebíhaly ulici, uklouzla nezl. žalobkyně na vozovce před přijíždějícím autobusem. Řidiči se nepodařilo autobus zastavit, nezl. žalobkyni byly autobusem přejety obě nohy, z nichž jedna jí musela být amputována.

Trestní stíhání bylo zastaveno, neboť bylo zjištěno, že na nehodě nezl. žalobkyně nenese vinu cizí osoba.

Nezl. žalobkyně se domáhala náhrady škody v částce 35 000 Kčs s přísl. jednak proti Čs. automobilové dopravě podle zákona č. 63/1951 Sb., jednak proti Městskému národnímu výboru v P. podle ustanovení zákona č. 150/1961 Sb.

Okresní soud v Přerově zamítl žalobu v celém rozsahu, vycházeje ze závěru, že prvý žalovaný za vzniklou škodu žalobkyni neodpovídá, neboť vznikla výlučně zaviněním poškozené žalobkyně, takže je zde deliberační důvod podle ustanovení § 4 zák. č. 63/1951 Sb. Druhý žalovaný se pak podle rozhodnutí okresního soudu odpovědnosti zprostil pro výlučné zavinění nezl. žalobkyně spočívající v tom, že porušila zákazy a jiné pokyny, které jsou dětem ve škole vštěpovány, a to s poukazem na ustanovení § 3 a § 12 zák. č. 150/1961 Sb.

Krajský soud v Ostravě rozhodnutí okresního soudu potvrdil.

Nejvyšší soud rozhodl ke stížnosti pro porušení zákona podané předsedou Nejvyššího soudu, že rozhodnutím okresního soudu ve výroku, jímž byla žaloba proti druhožalovanému zamítnuta, a rozhodnutím krajského soudu, jímž tato část výroku byla potvrzena, byl porušen zákon a tato rozhodnutí zrušil.

Z odůvodnění:

Ustanovení zák. č. 150/1961 Sb., za jehož účinnosti (§ 12) k úrazu nezl. žalobkyně došlo, byla provedena vyhláškou č. 7/1962 Sb. Ustanovení § 18 odst. 1 této vyhlášky stanoví, že studentům a žákům odpovídá za škodu vzniklou úrazem, který se jim přihodil při vyučování, při práci ve školní dílně nebo na školním pozemku, nebo v přímé souvislosti s tím, příslušný národní výbor nebo vysoká škola. Příkaz daný nezl. žalobkyni její třídní učitelkou, aby rozměnila drobné u svačinářky, souvisel s vyučováním a výchovou nezletilé ve škole, směřoval k zajištění účasti nezletilé na akci školou pořádané. Bylo proto nutno úraz, který nezl. žalobkyně při plnění tohoto příkazu utrpěla, posuzovat – jak správně učinily oba soudy – podle ustanovení § 12 odst. 1 zák. č. 150/1961 Sb. a § 18 odst. 1 vyhl. č. 7/1962 Sb. jako úraz pracovní. Tím je zároveň dána odpovědnost druhého žalovaného za škodu tímto úrazem nezletilé vzniklou podle ustanovení § 1 odst. 1 zák. č. 150/1961 Sb. a šlo již jenom o to, zda tento žalovaný není zproštěn odpovědnosti podle § 2 nebo § 3 tohoto zákona (srov. i § 1 odst. 4).

Nezl. žalobkyně, jak vyplývá ze zjištění okresního soudu, byla řádně obeznámena se zákazem vycházení ze školní budovy během vyučování bez dovolení učitelů; když však svačinářku na jejím pracovišti nezastihla, porušila tento zákaz ve snaze splnit příkaz své třídní učitelky tím, že se rozhodla z vlastní iniciativy opatřit drobné v obchodě mimo školní budovu. Porušení tohoto zákazu ze strany nezl. žalobkyně hodnotily soudy z hlediska ustanovení § 3 zák. č. 150/1961 Sb. a dospěly k závěru, že jsou splněny podmínky pro úplnou deliberaci žalovaného národního výboru.

Soudy ovšem přehlížejí, že k tomu, aby se žalovaná organizace ve smyslu cit. ustanovení zprostila své odpovědnosti za škodu z pracovního úrazu zčásti nebo zcela, musí být zjištěno, že postižený žák svým zaviněním porušil předpisy o bezpečnosti a ochraně zdraví nebo příkazy, zákazy a jiné pokyny k zajištění bezpečnosti a ochraně zdraví, ač byl s nimi řádně seznámen a jejich znalost a dodržování byly kontrolovány a vyžadovány, a že toto porušení bylo jednou z příčin škody nebo její výlučnou příčinou.

Pro posouzení nezbytné míry účinného opatření k zajištění dodržování zákazu opouštět školní budovu v době vyučování bez svolení učitelů nutno vycházet z účelu tímto zákazem sledovaného, neboť tím je i určována intenzita zajištění důsledného dodržování tohoto zákazu. Podle ustanovení § 5 odst. 1 zák. č. 186/1960 Sb., o soustavě výchovy a vzdělání, socialistická společnost zajišťuje veškeré mládeži ve věku od šesti do patnácti let zejména základní všeobecné a polytechnické vzdělání, přípravu ke společensky prospěšné práci a k dalšímu vzdělání a vytváří potřebné podmínky

pro všestranný rozvoj jejich tělesných a duševních sil a schopností. Povinná školní docházka trvá devět let a začíná počátkem školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dovrší šestý rok věku (§ 5 odst. 2 cit. zák.). Tato ustanovení jednak ukládají povinnost rodičům zajistit účast jejich dětí na základním vzdělání, jednak školským orgánům povinnost zajistit po dobu základního vzdělání dětí na místě rodičů veškerou péči o ně, a to tak, aby děti byly v době jejich pobytu ve škole a dalších školních zařízeních opatřeny způsobem, který vylučuje nebezpečí újmy na jejich životě a zdraví. Z tohoto zřetele nutno posuzovat dosah zákazu vycházení dětí ze školní budovy bez svolení učitelů, takže nejde jen o zákaz pořádkového charakteru, nýbrž o základní bezpečnostní pokyn, jehož důsledné dodržování má právě zaručit ochranu dětí během doby, kdy péče o ně namísto rodičů po dobu povinné školní docházky přejímají školské orgány. Tímto zákazem je v prvé řadě sledována zábrana dopravních nehod školních dětí, jež dosud nedosáhly potřebné úsudkové zralosti, při opuštění školní budovy. Je všeobecně známou zkušeností, že děti vybíhající ze školní budovy do ulice jsou ohroženy na svém zdraví i životě a tato skutečnost vede k řadě bezpečnostních opatření. Některé řády pro učitele, vydané školskou správou, mají dokonce výslovná ustanovení o zavedení dozoru u vchodu do školní budovy, jinde bývá vchod do školní budovy uzavírán, aby bylo zabráněno porušování zákazu vcházet ze školní budovy. Vyhláška ministerstva vnitra č. 141/1960 Sb., jíž byla vydána pravidla silničního provozu, platná v době úrazu nezletilé žalobkyně, zavedla zvláštní výstražnou značku, která je umísťována u škol ke zvýšení pozornosti řidičů a u omezení obecně známého zvýšeného nebezpečí pro děti vybíhající ze školní budovy (výstražná značka č. 14 seznamu dopravních značek, připojeného k cit. vyhlášce). Požadavek zvýšené ochrany školních dětí zdůrazňuje i nová úprava obsažená v Příloze k vyhl. č. 80/1966 Sb., která zavádí obdobnou dopravní značku č. 12 „Pozor děti“!

Z obsáhlého zjištění provedeného okresním soudem vyplývá, že ze strany školy nebylo učiněno postačující opatření za tím účelem, aby zákaz vybíhat ze školní budovy byl nejen dodržován, nýbrž, aby jeho porušení bylo zabráněno a znemožněno. Ze skutečnosti, že nezletilá nepočítala s tím, že jí bude kladena nějaká překážka při odchodu ze školy, že další spolužačka se k ní přidala, a že obě mohly nerušeně odejít ze školy, a dále z obsahu výpovědi svědkyně B. O. v trestním řízení, zejména pokud uvedla, že viděla ještě před nezletilou žalobkyní ze školy vyběhnout a přeběhnout ulici dalšího školáka, se podává závěr, že obecně platný zákaz vycházet ze školy byl žáky školy porušován, a že nebylo učiněno takové opatření, které by porušování tohoto zákazu účinně znemožnilo a tak zabránilo i škodným následkům, k nimž u nezl. žalobkyně právě pro nedostatek důsledné zábrany ze strany školských orgánů došlo.

Nelze proto dojít k závěru, že druhý žalovaný se odpovědnosti zprostil, když bylo zjištěno, že dodržování zákazu vycházet ze školní budovy nebylo náležitě kontrolováno a jeho dodržování vyžadováno. V daném případě pak, když zákaz se týká dětí školního věku, nestačilo tento zákaz jen vydat a jeho dodržování kontrolovat, nýbrž bylo třeba učinit opatření, které by opuštění školní budovy účinně zabránilo.

Nebylo-li možno předpokládat u nezletilé žalobkyně (jak ostatně i u dalších žáků), že bude dodržován zákaz vycházet ze školní budovy, neměla se školská správa spokojit s vydáním pouhého zákazu, nýbrž měla učinit důrazná opatření k jeho dodržování, jež by porušování zákazu znemožnilo. Toto opatření bylo nezbytné, zejména když se uváží, že u dětí školního věku nutno předpokládat, že pouhé poučování o dopravních předpisech nemůže být dostatečnou zábranou dopravních nehod těchto dětí.

Další podmínkou částečného či úplného zproštění odpovědnosti organizace je, aby poškozený porušil bezpečnostní předpisy svým zaviněním. To znamená, že i když bylo prokázáno nebo jinak zjištěno, že postižený žák byl s bezpečnostními předpisy řádně seznámen, a že jejich znalost a dodržování byly kontrolovány a vyžadovány, k částečnému nebo úplnému zproštění organizace podle ustanovení § 2 a § 3 zák. č. 150/1961 Sb. může dojít jen za dalšího předpokladu, že k porušení bezpečnostního předpisu došlo v konkrétním případě zaviněním poškozeného žáka.

Posouzení této otázky má v souzené věci důležitý význam právě se zřetelem ke skutečnosti, že nezl. žalobkyni bylo v době úrazu 10 roků.

V tomto směru je rozhodující, zda nezl. žalobkyně byla tak vyspělá, její rozumové, rozpoznávací a volní určovací schopnosti tak vyvinuty, že je možno jí přičítat zavinění jako dospělé osobě. Tyto schopnosti musí být posuzovány se zřetelem na chování nezletilé, které bylo příčinou nastalého výsledku.

Volní stránka u nezletilé nebyla podle všech výsledků provedeného dokazování nikterak omezena, v rozumové vyspělosti a rozpoznávací schopnosti se však nezletilá dospělé osobě rovnat nemohla. Ve své výpovědi nezletilá před vyšetřovatelem mimo jiné udala: „Domnívala jsem se, že ještě přeběhnu…"; z toho vyplývá, že její představa byla v rozporu se skutečností, že si neuvědomila, jak je ostatně u dětí jejího věku běžné, rozsah nebezpečí při přebíhání vozovky na frekventované silnici a přecenila i zjevně své fyzické možnosti. Její jednání ovlivnila i nedostatečná vyspělost rozumová, vyplývající z jejího chování při posuzování dvou protichůdných příkazů, jimiž se měla řídit. Jednak to byl konkrétní příkaz učitelky, tedy osoby mající u nezletilé značnou autoritu, aby přinesla drobné, jednak všeobecný zákaz vycházet v době vyučování ze školní budovy. Nezletilá žalobkyně, když nemohla splnit prvý příkaz předpokládaným způsobem, tj. rozměněním peněz u svačinářky ve školní budově, rozhodla se splnit tento příkaz porušením zákazu nevycházet ze školní budovy, tedy zákazu svým významem nepochybně závažnějšího, a to proto, aby vyhověla své učitelce, jejíž přání považovala za důležitější. I z tohoto jednání nezl. žalobkyně vyplývá, že uvažovala a jednala jinak než dospělý člověk, který by s rozměněním peněz posečkal, nebo by se pokusil o jejich rozměnění u někoho jiného v budově apod.; nedostatek rozumových schopností nezl. žalobkyně nedovoloval správné posouzení situace a z ní hrozícího nebezpečí, takže nelze dojít k závěru, že by bylo možno nezl. žalobkyni přičítat porušení dopravního předpisu, jak to má na mysli ustanovení § 2 odst. 1 a § 3 zák. č. 150/1961 Sb. I kdyby tedy bylo možno spatřovat v počínání nezl. žalobkyně při přecházení ulice hlavní a rozhodnou příčinu dopravní nehody a vzniklé škody, nebyla by splněna podmínka zproštění odpovědnosti druhožalovaného podle cit. ustanovení, protože v daném případě žalobkyně neporušila dopravní předpis svým zaviněním. Nezletilá žalobkyně utrpěla sice úraz proto, že při přebíhání ulice si počínala neopatrně a porušila ustanovení § 26 odst. 4 vyhl. č. 141/1960 Sb., platné v době nehody. Toto porušení bezpečnostního předpisu mohlo být právně významné bez dalšího potřebného hodnocení subjektivní stránky věci jedině v otázce důvodnosti žaloby proti prvému žalovanému, neboť podle ustanovení § 4 odst. 2 tehdy platného zák. č. 63/1951 Sb. nedostatek věku nebyl důvodem vylučujícím spoluzavinění poškozeného. Naproti tomu zákon č. 150/1961 Sb. neobsahuje ustanovení obdobného dosahu.

Je-li tedy nepochybné, že k úrazu nezl. žalobkyně došlo při její činnosti, která kritického dne spadala časově, místně i účelově do denního režimu školního vyučování nebo byla přinejmenším v přímé souvislosti s ním, pak z toho zároveň plyne, že tu šlo o pracovní úraz ve smyslu ustanovení § 1 odst. 1 a § 12 odst. 1 zák. č. 150/1961 Sb. Úraz nezl. žalobkyně jako pracovní úraz představuje onu škodnou událost, s níž ustanovení § 12 odst. 2 cit. zákona spojuje objektivní odpovědnost druhožalovaného za škodu, která žalobkyni v důsledku tohoto úrazu vznikla. Této odpovědnosti se druhožalovaný ve smyslu ustanovení § 2 a 3 cit. zákona nezprostil, když jednak nezabránil účinným opatřením opuštění školní budovy žáky školy po dobu vyučování, a když navíc nezl. žalobkyně neporušila bezpečnostní předpisy o provozu na silnicích svým zaviněním.

Dospěly-li proto soudy k závěru, že žalovaný městský národní výbor v P. se zcela zprostil odpovědnosti za pracovní úraz nezl. žalobkyně, porušily tím zákon v ustanoveních § 1, § 2, § 3 a § 12 zák. č. 150/1961 Sb. a § 1 a § 18 vyhl. č. 7/1962 Sb.